

Marek Czaja

Miejskie partie prezydenckie w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego

Polityka i Społeczeństwo nr 3 (15), 5-17

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Czaja*

**MIEJSKIE PARTIE PREZYDENCKIE
W MIASTACH NA PRAWACH POWIATU
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO**

**MUNICIPAL PRESIDENTIAL PARTIES
IN SILESIAN MUNICIPALITIES**

Abstract

This article focuses on the characteristics and the position of municipal presidential parties in the municipalities in the Silesian region. The article based on the results of the City Council elections in the years 2006–2014. Municipal presidential parties are defined as local initiatives created by independent Mayors. These parties were created as a result of the change in law connected with the mayoral elections. The analysis demonstrates that in the majority of municipalities in the Silesian Voivodeship initiatives that are described are relevant to local politics. Moreover, it presents significant differences among all the cities to their relevance. The article extends the analysis of urban movements in the biggest cities of the Silesian Voivodeship by the category of the municipal presidential parties which constitute one of the models of the described entities.

Key words: municipal presidential party, local party, political party, local policy

Wprowadzenie

Restytucja samorządu terytorialnego w Polsce stanowiła jeden z kluczowych elementów transformacji ustrojowej zapoczątkowanej po upadku systemu komunistycznego w 1989 r. Wprowadzane rozwiązania nawiązywały do założeń modelu państwowej konstrukcji samorządu, upatrujących źródeł samorządności w woli państwa, co było charakterystyczne dla II Rzeczypospolitej (Izdebski 2008: 65). Przejawem odrodzenia samorządu lokalnego było uchwalenie ustawy o samorządzie terytorialnym oraz ordynacji wyborczej do rad gmin, na podstawie której przeprowadzone zostały pierwsze w historii III Rzeczypospolitej wybory samorządowe w maju

* Doktorant na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ul. Bankowa 11, 40-001 Katowice, adres e-mail: marek.czaja@onet.eu

1990 r. W istotny sposób wzmacniały one proces demokratyzacji polskiego systemu politycznego (Zieliński 2014: 200). Waldemar Wojtasik (2012: 235) wskazuje, iż skutkowały one przełamaniem monopolu państwowego oraz partyjnego na szczeblu samorządu lokalnego, zapewniły swobodę kształtowania środowiska lokalnego przez obywateli, a także umożliwiły sprawowanie skutecznej kontroli nad działaniami władz samorządowych.

Podstawy ustrojowe samorządu terytorialnego zawarte zostały w rozdziale VII Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa zasadnicza charakteryzuje gminę jako podstawową jednostkę samorządu terytorialnego, której powierzono wykonywanie wszystkich zadań niezastrzeżonych dla innych podmiotów (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej..., art. 164). Niezwykle istotne przekształcenie struktury samorządu terytorialnego w Polsce stanowiło rezultat reformy administracji publicznej z 1998 r., w wyniku której powołano województwa samorządowe oraz powiaty. Szczególne znaczenie przypisywane jest miastu na prawach powiatu, które stanowi gminę zobligowaną przez ustawodawcę do wypełniania zadań przypisanych do realizacji powiatom na zasadach określonych w ustawie o samorządzie powiatowym (Ustawa o samorządzie powiatowym..., art. 92, ust. 2). Status miast na prawach powiatu przyznano jednostkom liczącym ponad 100 tys. mieszkańców oraz miastom, które w wyniku reformy przestały pełnić rolę stolicy województwa, a także jednostkom wchodzącym w skład aglomeracji.

Przedmiot rozważań w niniejszym artykule stanowi określenie pozycji i wskazanie kluczowych źródeł relewancji miejskich partii prezydenckich, tworzonych i kierowanych przez niezależnych włodarzy w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego. Specyfika regionu przejawia się w niskim poziomie upartyjnienia samorządu terytorialnego, czego wyrazem jest zarówno wysoki odsetek polityków niezależnych wśród ogółu prezydentów miast, jak również jeden z najniższych w skali kraju wskaźnik udziału przedstawicieli partii ogólnopolskich na płaszczyźnie organów stanowiących (Czaja 2014: 172–173). Powstanie charakteryzowanych podmiotów oraz uzyskanie przez nie relewancji na lokalnych scenach politycznych stanowi wyraz zmiany modelu wyboru organu wykonawczego, przejawiającej się we wprowadzeniu zasad bezpośredniego wyboru prezydenta miasta w wyborach powszechnych. Stabilność miejskich partii prezydenckich w miastach na prawach powiatu jest również wynikiem uzyskiwania reelekcji w wyborach organu wykonawczego przez lidera organizacji. Posiadanie trwałego zaplecza w radzie miasta, w postaci własnego komitetu, stanowi z kolei jeden z kluczowych czynników warunkujących efektywne sprawowanie władzy przez prezydenta miasta oraz ponowny wybór w kolejnej elekcji samorządowej (Drzonek 2013: 157–159). Specyfika bezpośrednich wy-

borów organu wykonawczego, w kontekście uczestnictwa kandydatów niezależnych, przejawia się w ograniczonym zakresie oddziaływania czynników ideologicznych i partyjnych jako determinant zachowań wyborczych (Wojtasik 2011: 212), co znajduje szczególny wyraz w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego.

Analiza poziomu relewancji charakteryzowanych podmiotów dokonana zostanie na podstawie wyników wyborów do organów stanowiących miast na prawach powiatu województwa śląskiego w latach 2006–2014. Uznanie wprowadzenia modelu bezpośredniego wyboru organu wykonawczego oraz mechanizmu reelekcji jako kluczowych źródeł relewancji miejskich partii prezydenckich uzasadnia poczynienie analizy od wyborów lokalnych 2006 r., podczas których w rywalizacji wyborczej uczestniczyli prezydenci miast, uprzednio wybrani głosami mieszkańców. W artykule wykorzystane zostaną wcześniej niepublikowane wyniki badań empirycznych przeprowadzonych w 2012 r. na reprezentatywnej próbie Polaków (N = 1088), dotyczących społecznej percepcji lokalnych komitetów wyborczych, pochodzące z projektu „Preferencje polityczne”.

Charakterystyka istoty miejskich partii prezydenckich

Genezy powstania miejskich ruchów politycznych upatruje się w latach 70. XX w. Charakteryzowane podmioty stanowiły jeden z modeli rodzących się nowych ruchów społecznych, których istotą działania jest tworzenie organizacji miejskiej wokół wartości niezależnych kultur lokalnych oraz zdecentralizowanej demokracji partycypacyjnej. Wśród przyczyn rozwoju miejskich ruchów politycznych wskazuje się przeobrażenia samych miast, przejawiające się we wzroście liczby mieszkańców prowadzącym do zróżnicowania struktury społecznej, a także pojawieniu się nowych obszarów życia miejskiego (Wróbel 2011: 30–34).

W literaturze przedmiotu brak jest konsensusu w obszarze definiowania istoty inicjatyw miejskich na arenie wyborów samorządowych, jednakże większość badaczy nadaje im znamiona partii politycznych. Jan Iwanek (2014: 17–18) na ich zdefiniowanie używa określenia „partie lokalne”, wskazując, iż spełniają one wszystkie wymogi definicyjne partii politycznej, z wyjątkiem posiadania formalnego statusu. Charakteryzowane podmioty stanowią ugrupowania powołane w celu artykulacji oraz reprezentacji interesów społeczności lokalnych, uczestniczące w rywalizacji politycznej oraz zmierzające do zdobycia władzy wyłącznie na szczeblu lokalnym. Michał Bukowski, Jarosław Flis, Agnieszka Hess oraz Agnieszka Szymańska (2016: 9) mianem partii lokalnych charakteryzują wszystkie niezwiązane z partiami sejmowymi podmioty uczestni-

czące w rywalizacji wyborczej na poziomie lokalnym. Za najistotniejszy element, różnicujący charakteryzowane inicjatywy od formacji ogólnopolskich, uznają odmienne zabarwienie emocjonalne terminów w ich społecznej percepcji, wyrażające się w krytycznym stosunku względem partii ogólnopolskich oraz postrzeganiu inicjatyw lokalnych jako w większym stopniu racjonalnych i obywatelskich.

Sylwester Wróbel (2005: 84) wskazuje na analogiczne cele działania inicjatyw miejskich i partii politycznych, wśród których kluczowe znaczenie przybiera zdobycie oraz utrzymanie władzy. Podmioty lokalne utożsamiane są z partiami wyborczymi charakteryzującymi się luźną strukturą członkowską oraz programowym odwoływaniem się do szerokich kręgów społeczeństwa, a także wzmoczoną aktywnością podczas kampanii wyborczej. Atrybuty partii politycznych w inicjatywach lokalnych wskazuje ponadto Jacek Wódz (1998: 198), który nazywając komitety wyborcze w średnich i dużych ośrodkach miejskich, stosuje określenie „protopartie miejskie”. Podmioty te stanowią formę pośrednią pomiędzy stowarzyszeniami miejskimi a partiami politycznymi. Adam Gendźwił (2010: 100) używa z kolei terminu „organizacja quasi-partyjna”, ze względu na jej udział w rywalizacji wyborczej i polityce na szczeblu lokalnym, przybierający charakter polityczny, jednakże niespełniający wszystkich cech definicyjnych partii politycznej.

Analizując pozycję inicjatyw miejskich na lokalnych scenach politycznych, wskazać należy cztery kluczowe czynniki warunkujące relewancję charakteryzowanych podmiotów (Gendźwił 2010: 100). Pierwszy z nich stanowi słabość partii politycznych na szczeblu lokalnym, wyrażającą się w braku prężnie działających struktur terenowych oraz niedostatku przywódców. Polityka lokalna cechuje się ponadto istotnym poziomem niezależności względem polityki ogólnopolskiej, czego przejawem jest nieobecność kluczowych podziałów socjopolitycznych determinujących kształtowanie się systemów partyjnych na szczeblu centralnym. Czynnikiem wzmacniającym pozycję formacji lokalnych są również utrwalone w społeczeństwie postawy antypartyjne, widoczne na przykładzie Polski, gdzie zaufanie do partii politycznych deklaruje jedynie 17% respondentów (CBOS 2014). Wzrost znaczenia podmiotów lokalnych jest również wynikiem normatywnej ewolucji modelu wyboru organu wykonawczego.

Przeprowadzone przez Mariusza Kolczyńskiego i Magdalenę Farcik-Nowak (2013: 87–90) badania wskazują, iż lokalne komitety wyborcze cieszą się sympatią niespełną jednej trzeciej Polaków, z czego kategorycznej odpowiedzi udzieliło ponad 7% respondentów. Negatywny stosunek względem charakteryzowanych podmiotów wyraża co czwarty badany, a ponad 40% respondentów nie ma sprecyzowanego zdania w tej materii. Analiza rozkładu odpowiedzi z uwzględnieniem struktury miejsca zamieszkania dowodzi, iż najbardziej przychylni lokalnym komite-

tom wyborczym są mieszkańcy miast do 20 tys. mieszkańców oraz największych ośrodków miejskich, gdzie zagregowany odsetek wskazań „zdecydowanie tak” i „raczej tak” wynosi odpowiednio 37,6 oraz 35,3%. Na przeciwnym biegunie znajduje się kategoria miast od 20 do 100 tys. mieszkańców, w której aż 38% badanych wyraża negatywny stosunek względem lokalnych inicjatyw wyborczych. Niezwykle ciekawych rezultatów dostarcza analiza odpowiedzi w odniesieniu do poglądów ideologicznych. Lokalne komitety wyborcze cieszą się największą sympatią wśród osób o poglądach prawicowych; charakteryzowany wskaźnik wynosi tam 40%. W kategorii identyfikacji lewicowej odsetek deklaracji sympatii względem komitetów lokalnych równa się 32,3%, co wyraźnie kontrastuje z rodowodem ruchów miejskich jako podmiotów wyrosłych na kanwie przeobrażeń przełomu lat 60. i 70. XX w., określanym mianem „Nowej lewicy”. Wśród ankietowanych uznających swoje poglądy za centrowe wskaźnik sympatii do komitetów lokalnych wynosi 34,4%.

**Tabela 1. Sympatia względem lokalnych komitetów wyborczych
– rozkład ilościowy i procentowy**

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie mam zdania	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Liczba	80	264	456	223	65
Procent	7,3	24,3	41,9	20,5	6
	31,6			26,5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Kolczyński, Faracik-Nowak 2013: 87–90.

Niezwykle istotny wpływ na funkcjonowanie samorządu lokalnego na szczeblu gminnym wywarła zmiana charakteru organu wykonawczego, wprowadzona ustawą z 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Kolegialny zarząd gminy, powoływany oraz odwoływany decyzją organu stanowiącego, zastąpiony został instytucją monokratycznego organu wykonawczego, wybieranego przez mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego w wyborach powszechnych, na podstawie zasady większości bezwzględnej (Dolnicki 2009: 80–81). Efekt charakteryzowanej zmiany stanowiło wzmocnienie pozycji wójta w stosunku do organu stanowiącego gminy oraz jego istotne uniezależnienie. Oddziaływanie rady gminy na działalność organu wykonawczego ograniczone zostało *de facto* do udzielania absolutorium z wykonania budżetu, jednakże posiadanie większościowego zaplecza w organie stanowiącym nadal stanowi jeden z kluczowych czynników warunkujących skuteczne sprawowanie władzy przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta (Gendźwiłł, Żółtak 2012: 115).

Budowanie zaplecza politycznego organu wykonawczego na płaszczyźnie rady miasta stanowi motyw powoływania miejskich partii prezydenckich w miastach na prawach powiatu, bazujących na instytucji indywidualnego przywództwa. Tworzone są wokół postaci znanego na lokalnej scenie politycznej lidera, którego pozycja została ugruntowana w wyniku wieloletniego pełnienia funkcji organu wykonawczego. Struktura organizacyjna charakteryzowanych podmiotów zasadza się na nadrzędnej pozycji przywódcy oraz znikomej roli pozostałych członków (Wróbel 2012: 44–45). Niejednokrotnie stosowanym zabiegiem, mającym na celu integrowanie komitetu wyborczego z postacią lokalnego lidera w świadomości społecznej, jest tworzenie „komitetów wodzowskich” charakteryzujących się umiejscowieniem nazwiska przywódcy w oficjalnej nazwie komitetu wyborczego (Glajcar 2011: 133–134). Zważywszy na fakt, iż nie wszystkie miejskie partie prezydenckie zamieściły w nazwie inicjatywy nazwisko przywódcy, „komitety wodzowskie” stanowią jedynie jeden z rodzajów charakteryzowanych podmiotów.

Miejskie partie prezydenckie na scenach politycznych miast na prawach powiatu województwa śląskiego

W skład województwa śląskiego wchodzi dziewiętnaście miast na prawach powiatu, co sytuuje region na pozycji lidera pod względem liczby tego typu jednostek. Specyfika województwa śląskiego przejawia się ponadto w niskim poziomie upartyjnięcia polityki lokalnej. W kontekście niniejszego artykułu szczególną uwagę należy zwrócić na wysoki odsetek niezależnych prezydentów miast województwa śląskiego wśród ogółu włodarzy, a także najniższy w skali kraju stopień upartyjnięcia organów stanowiących w miastach na prawach powiatu. Wskaźnik niezależnych prezydentów miast w województwie śląskim w latach 2002–2014 oscylował w granicach 70%, z kolei odsetek przedstawicieli komitetów lokalnych w radach największych miast usytuowany był na poziomie 40% (Czaja 2014: 172–173).

Miejskie partie prezydenckie stanowią składnik lokalnych scen politycznych we wszystkich miastach na prawach powiatu województwa śląskiego z wyjątkiem Sosnowca¹. Najczęściej ich obecność na lokalnej scenie politycznej przybiera charakter trwały, uczestniczą w rywalizacji wyborczej nieprzerwanie od 2006 r., co jest wynikiem uzyskiwania reelekcji w wyborach prezydenta miasta przez lidera komitetu bądź też zastępowaniem niezależnego prezydenta miasta działaczem również wy-

¹ Do 2014 r. urząd prezydenta miasta sprawował Kazimierz Górski, wywodzący się z Sojuszu Lewicy Demokratycznej, a w wyniku ostatniej elekcji samorządowej prezydentem został Arkadiusz Chęciński z Platformy Obywatelskiej.

wodzącym się z komitetu lokalnego, jak w Mysłowicach². W wyniku wyborów samorządowych 2006 r. prezydentem Siemianowic Śląskich został pozbawiony afiliacji partyjnej Jacek Guzy, a na stanowisko prezydenta Zabrze wybrana została Małgorzata Mańka-Szulik, również nienależąca do ogólnopolskiej partii politycznej, co skutkowało pojawieniem się miejskich partii prezydenckich na scenach lokalnych wskazanych miast. Z kolei zwycięstwo Damiana Bartyli w przedterminowych wyborach prezydenckich w Bytomiu w 2012 r., rządzonym dotychczas przez Piotra Koja z Platformy Obywatelskiej, skutkowało wyłonieniem się partii prezydenckiej na lokalnej scenie politycznej w ostatnich wyborach samorządowych.

Zanik miejskiej partii prezydenckiej, stanowiący efekt nieuzyskania reelekcji przez niewywodzącego się z ogólnopolskiej partii politycznej prezydenta miasta, charakterystyczny jest z kolei dla Częstochowy, Dąbrowy Górniczej oraz Świętochłowic. Porażka lidera w wyborach prezydenckich nie musi jednakże automatycznie przekładać się na upadek inicjatywy lokalnej, czego przykładem jest KW „Wspólnie dla Chorzowa”, który uczestniczył w rywalizacji wyborczej w 2014 r., pomimo że Marek Kopel cztery lata wcześniej doznał porażki w drugiej turze wyborów prezydenckich. Zaprzestanie działalności charakteryzowanego podmiotu może także stanowić efekt zacieśniania współpracy lidera z partią polityczną, przejawiający się w akcesji do ogólnopolskiej formacji politycznej. Sytuacja taka nastąpiła w Rudzie Śląskiej, gdzie urzędujący prezydent Andrzej Stania w elekcji samorządowej 2010 r. znalazł się na listach wyborczych Platformy Obywatelskiej, co doprowadziło do zaniku KWW Wspólnie dla Rudy Śląskiej.

Pozycja miejskich partii prezydenckich w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego jest zróżnicowana. Poparcie charakteryzowanych podmiotów w wyborach lokalnych lat 2006–2014 przybiera wartości od kilkunastu do ponad czterdziestu punktów procentowych. Najwyższym poparciem spośród miejskich partii prezydenckich w województwie śląskim cieszy się KWW Stanisława Korfantego. Rezultat wyborczy komitetu, stanowiącego zaplecze prezydenta Piekar Śląskich, w wyborach 2006 i 2010 r. oscylował w granicach jednej drugiej oddanych głosów, co w dużej mierze było wynikiem wsparcia udzielanego urzędującemu prezydentowi miasta przez Platformę Obywatelską, która nie uczestniczyła samodzielnie w rywalizacji wyborczej na poziomie lokalnym (Drzonek 2013: 195–198). Charakteryzowany wskaźnik przekroczył poziom 30% również w przypadku miejskich partii prezydenckich w innych miastach regionu. Dominującą pozycję na lokalnej scenie politycznej Chorzowa do wyborów samorządowych 2014 r. miał KW

² W wyborach prezydenta Mysłowic w 2010 r. Edward Lasok z KWW Mysłowickie Porozumienie Samorządowe pokonał urzędującego włodarza miasta Grzegorza Osyrę, wywodzącego się z KWW „Nowe Mysłowice”.

„Wspólnie dla Chorzowa”, wieloletniego włodarza miasta – Marka Koplą. Wysokie poparcie mieszkańców miasta odnotowują również KWW Forum Samorządowe i Piotr Uszok w Katowicach oraz KWW Adam Fudali Blok Samorządowy Rybnik, które stanowią podmioty inicjujące koalicje z partiami ogólnopolskimi na płaszczyźnie rady miasta³. Relewantnym podmiotem na scenie politycznej Gliwic jest KWW Koalicja dla Gliwic Z. Frankiewicza, którego ponowny udział w rywalizacji wyborczej 2010 r. stał się wynikiem opuszczenia szeregów Platformy Obywatelskiej przez urzędującego prezydenta miasta. Hegemoniczną pozycję na lokalnej scenie politycznej Zabrze od 2010 r. ma KWW Małgorzaty Mańki-Szulik, z kolei w Bytomiu zdecydowanym zwycięzcą ostatnich wyborów samorządowych został KWW Bis i Damiana Bartyli.

Tabela 2. Miasta o najwyższym średnim poparciu miejskich partii prezydenckich

Miasto	Miejska partia prezydencka	Wybory samorządowe			Średnia
		2006	2010	2014	
Piekary Śląskie	KWW Stanisława Korfantego	45,1	46,4	32,0	41,2
Zabrze	KWW Małgorzaty Mańki-Szulik	–	41,5	36,6	39,1
Chorzów	KW „Wspólnie dla Chorzowa”*	43,5	40,5	25,2	36,5
Bytom	KWW Bis i Damiana Bartyli	–	–	34,4	34,4
Katowice	KWW Forum Samorządowe i Piotr Uszok	40,6	27,2	30,7	32,8
Rybnik	KWW Adam Fudali Blok Samorządowy Rybnik**	35,9	30,8	30,4	32,4
Gliwice	KWW Koalicja dla Gliwic Z. Frankiewicza***	–	29,2	33,2	31,2
Świętochłowice	KWW „Porozumienie Świętochłowickie”****	46,7	11,9	–	29,3
Żory	KWW Żorskie Porozumienie Samorządowe i W. Socha*****	24,7	29,5	27,0	27,1

* W wyborach samorządowych 2006 i 2010 r. – KWW Koalicja Wspólny Chorzów;

** W wyborach samorządowych 2006 r. – KWW Blok Samorządowy Rybnik; *** W wyborach samorządowych 2010 r. – KWW Koalicja dla Gliwic Zygmunta Frankiewicza; **** W wyborach samorządowych 2006 r. – KWW Porozumienie Świętochłowickie 2006; ***** W wyborach samorządowych 2006 i 2010 r. – KWW Żorskie Porozumienie Samorządowe i Waldemar Socha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (<http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/geoWojewodztwo21aa.html?id=240000&>; <http://wybory2010.pkw.gov.pl/geo/pl/240000/240000.html>; http://samorząd2014.pkw.gov.pl/359_Rady_gmin/0/24).

³ KWW Forum Samorządowe i Piotr Uszok od 2006 r. tworzy koalicję w radzie miasta z Prawem i Sprawiedliwością, z kolei KWW Adam Fudali i Blok Samorządowy Rybnik w latach 2007–2014 także sprawował władzę wspólnie z radnymi PiS, jednakże po wyborach lokalnych 2014 r. zmienił alians, decydując się na zawarcie koalicji z Platformą Obywatelską.

Kontrast względem charakteryzowanych powyżej miejskich partii prezydenckich stanowią podmioty w Dąbrowie Górniczej oraz Częstochowie, których poparcie nie przekracza poziomu 20%. Wspólny mianownik wskazanych miast stanowi istotna przewaga partii politycznych nad komitetami lokalnymi w organach stanowiących, a także zanik miejskich partii prezydenckich, będący efektem zwycięstwa kandydatów Sojuszu Lewicy Demokratycznej w wyborach organu wykonawczego, odpowiednio Zbigniewa Podrazy w 2006 r. oraz Krzysztofa Matyjaszczyka w roku 2010. Umiarkowanym poparciem cieszą się także miejskie partie prezydenckie w Mysłowicach oraz Rudzie Śląskiej. Rezultaty wyborcze pozostałych charakteryzowanych komitetów oscylują w granicach średniej dla województwa śląskiego.

Tabela 3. Miasta o najniższym średnim poparciu miejskich partii prezydenckich

Miasto	Miejska partia prezydencka	Wybory samorządowe			Średnia
		2006	2010	2014	
Dąbrowa Górnicza	KWW Nasza Dąbrowa Jerzego Talkowskiego	12,2	–	–	12,2
Mysłowice	KWW Nowe Mysłowice	14,9	18,4	–	19,7
	KWW Mysłowickie Porozumienie Samorządowe	–	–	25,8	
Częstochowa	KWW Wspólnota Samorządowa	22,8	16,7	–	19,8
Ruda Śląska	KWW Wspólnie dla Rudy Śląskiej	22,9	–	–	20,9
	KWW Grażyny Dziedzic	–	–	18,8	
Siemianowice Śląskie	KWW Jacek Guzy i Forum Samorządowe	–	26,4	19,6	23
Jastrzębie-Zdrój	KWW Jastrzębska Wspólnota*	22,2	26,2	23,5	24,0
Jaworzno	KW Jaworzno Moje Miasto	21,4	28,2	24,0	24,5
Bielsko-Biała	KWW Jacka Krywulca	23,1	33,5	18,6	25,1
Tychy	KWW Prezydenta Andrzeja Dziuby	17,3	30,0	28,3	25,2

* W wyborach samorządowych 2006 i 2010 r. – KWW Wspólnota Samorządowa Jastrzębia Zdroju

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (<http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/geo/Wojewodztwo21aa.html?id=240000&>; <http://wybory2010.pkw.gov.pl/geo/pl/240000/240000.html>; http://samorząd2014.pkw.gov.pl/359_Rady_gmin/0/24).

Analizując pozycję miejskich partii prezydenckich na przestrzeni lat 2006–2014 przez pryzmat zwycięstw w wyborach do organów stanowiących miast na prawach powiatu województwa śląskiego, zauważalny jest wzrost roli charakteryzowanych podmiotów na lokalnych scenach politycznych. W wyborach samorządowych 2014 r. spośród piętnastu miast, w których w rywalizacji wyborczej uczestniczyły miejskie partie prezydenckie, podmioty te zwyciężyły w dziewięciu⁴. W elekcji samorządowej 2010 partie prezydenckie uzyskały największą liczbę głosów w ośmiu miastach na prawach powiatu, natomiast cztery lata wcześniej jedynie w sześciu⁵. W ostatnich wyborach samorządowych żadna z miejskich partii prezydenckich nie zdołała jednakże uzyskać samodzielnej większości w radzie miasta, co w 2010 r. udało się komitetom w Chorzowie i Piekarach Śląskich, a cztery lata wcześniej dodatkowo jeszcze w Świętochłowicach.

Tabela 4. Rozkład mandatów w organach stanowiących miast na prawach powiatu województwa śląskiego

Komitet wyborczy	Wybory samorządowe 2006		Wybory samorządowe 2010		Wybory samorządowe 2014	
	mandaty	procent ogółu	mandaty	procent ogółu	mandaty	procent ogółu
Partie polityczne	294	62,2	257	54,7	265	56,6
Miejskie partie prezydenckie	118	24,9	135	28,7	125	26,7
Komitety lokalne	61	12,9	75	16,0	74	15,8
Komitet regionalny	0	0	3	0,6	4	0,9
Suma	473	100	470	100	468	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Rozpatrując rolę miejskich partii prezydenckich w miastach na prawach powiatu województwa śląskiego na podstawie rozkładu mandatów w organach stanowiących, wskazać należy, iż odsetek przedstawicieli charakteryzowanych podmiotów wśród ogółu radnych oscyluje w granicach 25%. Wyniki wyborów do organów stanowiących z lat 2006–2014 jednoznacznie wskazują na utrzymującą się dominację partii prezydenckich wśród ogółu komitetów lokalnych. W bezpośredniej rywalizacji wyborczej

⁴ Miejskie partie prezydenckie zwyciężyły w wyborach do rady miasta w Bytomiu, Gliwicach, Katowicach, Mysłowicach, Rybniku, Siemianowicach Śląskich, Tychach, Zabrze i Żorach.

⁵ W 2010 r. miejskie partie prezydenckie zwyciężyły w Bielsku-Białej, Chorzowie, Jaworznie, Piekarach Śląskich, Siemianowicach Śląskich, Tychach, Zabrze i Żorach, a w 2006 r. w Chorzowie, Katowicach, Piekarach Śląskich, Rybniku, Siemianowicach Śląskich, Świętochłowicach.

w ostatniej elekcji samorządowej komitet lokalny uzyskał wyższe poparcie od inicjatywy prezydenckiej jedynie w Piekarach Śląskich, gdzie w wyborach do rady miasta zwyciężył KWW K. Turzańskiego i S. Umińskiej-Duraj, którego liderka wybrana została również na urząd prezydenta miasta, pokonując Stanisława Korfantego w drugiej turze głosowania. W poprzednich wyborach samorządowych ugrupowania prezydenckie ustępowały komitetom lokalnym m.in. w Mysłowicach oraz Świętochłowicach.

Komitety lokalne stanowią trwałe elementy lokalnej sceny politycznej szeregu miast na prawach powiatu województwa śląskiego. Doskonałym przykładem są Tychy, gdzie komitet „Tychy Naszą Małą Ojczyzną”, utworzony pod auspicjami znanej w środowisku lokalnym Barbary Koniecznej, od ponad dekady wprowadza swoich przedstawicieli do organu stanowiącego miasta⁶. Silną pozycję na miejskiej scenie politycznej mają także m.in. KW Ruch Ślązaków – Świętochłowice, który zwyciężył w dwóch ostatnich elekcjach samorządowych, KW „Wspólny Bytom”, KWW „Rodzina Rudzka” czy funkcjonujący do wyborów samorządowych 2014 r. KW „Wspólnie dla Jaworzna”.

Kluczową rolę na lokalnych scenach politycznych w największych ośrodkach miejskich województwa śląskiego odgrywają niezmiennie ogólnopolskie partie polityczne, które w ostatnich wyborach zdobyły największą liczbę mandatów w piętnastu spośród dziewiętnastu największych miast regionu, zwyciężając jednakże jedynie w ośmiu⁷. Największą liczbę mandatów w organach stanowiących charakteryzowanych miast województwa śląskiego zdobyło Prawo i Sprawiedliwość, nieznanie wyprzedzając Platformę Obywatelską. Przedstawiciele w wybranych radach miast ma również Sojusz Lewicy Demokratycznej. Począwszy od wyborów samorządowych 2010 r., nowym podmiotem na lokalnych scenach politycznych wybranych miast województwa śląskiego jest Ruch Autonomii Śląska, definiowany jako komitet regionalny, którego pozycję określić jednakże należy mianem marginalnej.

Podsumowanie

Przedstawione w niniejszym artykule wyniki wyborów samorządowych oraz struktura komitetów w organach stanowiących w latach

⁶ W ostatnich wyborach samorządowych Barbara Konieczna zdobyła mandat z ramienia KWW Barbary Koniecznej.

⁷ Platforma Obywatelska zwyciężyła w wyborach organu stanowiącego w Chorzowie, Jaworznie, Rudzie Śląskiej oraz Sosnowcu, Prawo i Sprawiedliwość w Bielsku-Białej, Częstochowie oraz Jastrzębiu-Zdroju, a Sojusz Lewicy Demokratycznej – Lewica Razem w Dąbrowie Górniczej.

2006–2014 jednoznacznie wskazują, że miejskie partie prezydenckie, wykazujące wszystkie kluczowe cechy partii politycznych, z wyjątkiem posiadania formalnego statusu, ograniczające jednakże swoją aktywność wyłącznie do wyborów na poziomie lokalnym, stanowią trwałe składniki lokalnych scen politycznych w zdecydowanej większości miast na prawach powiatu województwa śląskiego. Poziom relewancji charakteryzowanych podmiotów jest zróżnicowany. Równoległe do komitetów mających ugruntowaną pozycję na lokalnej scenie politycznej, cieszących się wysokim poparciem społecznym, niejednokrotnie przekraczającym poziom 40%, wśród których wskazać należy KWW Stanisława Korfatego, KWW Małgorzaty Mańki-Szulik, KWW Forum Samorządowe i Piotr Uszok, jak również KWW Adam Fudali Blok Samorządowy Rybnik, występują podmioty, których aktywność przybiera charakter epizodyczny, cieszące się znikomym poparciem mieszkańców miasta, jak KWW Nasza Dąbrowa Jerzego Talkowskiego czy KWW Nowe Mysłowice.

Relewancja charakteryzowanych podmiotów determinowana jest szeregiem motywów, wśród których kluczowe znaczenie przypisuje się wprowadzeniu modelu bezpośredniego wyboru prezydenta miasta, co w istotny sposób wzmocniło pozycję organu wykonawczego na lokalnej scenie politycznej. Intencją tworzenia miejskich partii prezydenckich, bazujących na autorytecie lidera w środowisku lokalnym, stanowiło budowanie zaplecza politycznego niezależnych włodarzy miast w organach stanowiących. Czynnikiem warunkującym trwałość miejskich partii prezydenckich na lokalnych scenach politycznych jest również pozycja lidera, piastującego urząd organu wykonawczego miasta. Wysokie poparcie społeczne niezależnego prezydenta, prowadzące do uzyskania reelekcji, przekłada się na rezultat komitetu w wyborach organu stanowiącego. Porażka wyborcza niezależnego prezydenta miasta skutkuje z kolei zmniejszeniem poziomu relewancji partii prezydenckiej bądź też jej całkowitym zanikiem. Wyniki wyborów samorządowych 2014 r. dowodzą, że przekazanie sukcesji w partii prezydenckiej, mające miejsce w Katowicach, gdzie dotychczasowy wieloletni prezydent miasta Piotr Uszok zrezygnował z ubiegania się o reelekcję i niejako „namaścił” na swojego następcę Marcina Krupę, nie prowadzi do obniżenia poziomu relewancji inicjatywy miejskiej. Zaprezentowane w niniejszym artykule rezultaty badań empirycznych wskazują na relatywnie wysoki wskaźnik sympatii wyborców do komitetów lokalnych w wyborach samorządowych. Stanowi to potencjał rozwoju zarówno miejskich partii prezydenckich, jak i pozostałych inicjatyw lokalnych, zapewniający możliwość skutecznej rywalizacji z ogólnopolskimi partiami politycznymi, mającymi jak dotąd kluczową pozycję na lokalnych scenach politycznych miast na prawach powiatu województwa śląskiego.

Bibliografia

- BS/68/2014, *Stosunek do instytucji państwa oraz partii politycznych po 25 latach*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa.
- Bukowski M., Flis J., Hess A., Szymańska A. 2016, *Rządzący i opozycja. Partie sejmowe i lokalne w małopolskich wyborach samorządowych*, Kraków.
- Czaja M. 2014, *Partyjni czy niezależni? Wybory prezydentów miast województwa śląskiego* [w:] *Vademecum Śląsk: wybory samorządowe 2014 w województwie śląskim*, red. M. Marmola, J. Podgórska-Rykała, K. Stelmach, Katowice.
- Dolnicki B. 2009, *Samorząd terytorialny*, Warszawa.
- Drzonek M. 2013, *Reelekcje prezydentów miast w wyborach bezpośrednich w Polsce*, Kraków.
- Gendźwiłł A. 2010, *Bezpartyjni prezydenci miast i ich znaczenie dla lokalnej polityki*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 2(40).
- Gendźwiłł A., Żółtak T. 2012, *Bezpartyjność w powolnym odwróceniu. Analiza rozpowszechnienia bezpartyjności w wyborach lokalnych w Polsce w latach 2002–2010*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 1(47).
- Głajcar R. 2011, *Podmioty rywalizacji wyborczej w miastach na prawach powiatu (na przykładzie województwa śląskiego)* [w:] *Wybory samorządowe 2010*, red. M. Kolczyński, W. Wojtasik, Katowice.
- Iwanek J. 2014, *Partia regionalna, partia lokalna, regionalne i lokalne systemy partyjne – aspekty teoretyczne* [w:] *Autonomia terytorialna w perspektywie europejskiej. Regionalne i lokalne partie polityczne i systemy partyjne*, red. J. Iwanek, W. Wojtasik, Toruń.
- Izdebski H. 2008, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa.
- Kolczyński M., Faracik-Nowak M. 2013, *Samorządność a przynależność partyjna*, „Political Preferences”, no. 7.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. DzU 1997, nr 78, poz. 483.
- Ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. DzU 1998, nr 91, poz. 578.
- Wojtasik W. 2011, *Istotność wyborów i jej czynniki w świadomości społecznej*, „Preferencje Polityczne: postawy, identyfikacje, zachowania”, nr 2.
- Wojtasik W. 2012, *Funkcje wyborów w III Rzeczypospolitej: teoria i praktyka*, Katowice.
- Wódcz J. 1998, *Protopartie miejskie – założenia badawcze* [w:] *Polska w procesie przeobrażeń ustrojowych*, red. S. Wróbel, Katowice.
- Wróbel S. 2005, *Powstanie i ewolucja miejskich ruchów politycznych. Przypadek miast górnośląskich*, „Przegląd Politologiczny”, nr 1.
- Wróbel S. 2011, *Teoretyczne problemy miejskich ruchów politycznych* [w:] *Teoretyczne problemy ruchów społecznych i politycznych*, red. S. Wróbel, Toruń.
- Wróbel S. 2012, *Miejskie ruchy polityczne w śląskich miastach na prawach powiatu*, „Res Politicae”, t. 4.
- Wybory samorządowe 2006, Państwowa Komisja Wyborcza, <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/geoWojewodztwo21aa.html?id=240000&> (5.09.2016).
- Wybory samorządowe 2010, Państwowa Komisja Wyborcza, <http://wybory2010.pkw.gov.pl/geo/pl/240000/240000.html> (5.09.2016).
- Wybory samorządowe 2014, Państwowa Komisja Wyborcza http://samorząd2014.pkw.gov.pl/359_Rady_gmin/0/24 (5.09.2016).
- Zieliński E. 2014, *Demokracja lokalna w Polsce* [w:] *Demokracja lokalna w państwach Europy*, red. I. Bokszczyński, A. Mirska, Warszawa.

Data przekazania tekstu: 7.12.2016 r.; data zaakceptowania tekstu: 25.02.2017 r.